

A HÚSVÉTI FELISMERÉS

A nagypénteki események után a fájdalomban meggyötört emberi lelkek megújultak. Jézusnak, az eszményi embernek hősi harca a keresztszenvedéseiben megszépül, s a jobb és áldottabb életet sóvárgók a halál árnyékában örökre megszerették őt. Ez a belső, lelki elkötelezés elmélyítette gondolataikat, és befelé hulló könnyeket indított el azoknál, akik éppen akkor vesztették el legdrágább kincsüket, amikor azt legigazabban szerették volna magukhoz ölelni.

A nagy veszteség, az elhagyatottság, az egyedülvalóságra döbrent drága lélek, egy összeomló világot, megsemmisült álmot sirató nép olyaná lett, mint a feltört ugar, amelynek göröngyei termékeny talajjá válnak. Ebből fakadtak ki az első húsvéti legendák történései s született meg a teremtő hit ereje, amely az összetört, széthullott élet emlékekből is fel tudta építeni a diadalmas és reményteljes jövő vigasztalását. A bizonytalanság sötét mélységeiben kilobbant a lélekből a megmaradás és élni akarás tiszta ösztöne, az örökélet megelevenítő tüze.

Nem csoda történt akkor s nem hihetetlen események láncolata indult el, hanem a megkínzott és mélységbe szakadt lélek végtelen erőfeszítése arra törekedett, hogy önmagára találjon. Ebben a lázas küzdelemben örök emberi tapasztalással megismerte az élet törvényét s meglátta abban Isten gondviselő intézkedését. Ebben a felismerésben válik ünnepé húsvét, s ebből áradt évszázadokon át millióknak vigasztalás és remény. Ha ezekben az időkben nagy küzdelmek örlő erőit érezzük, ha virradásainkban és alkonyainkban keresztre feszített reményeket és igazságokat látunk, ha belereszket életünk a nagy tragédia fájdalomába, ha lelkünk a félelemtől halálra sápad, ha aggodalmaink olykor magmaradt kevés erőt felemésztek, ha megszorodott lelkünk elcsüggedve önmagába hull, ha megrendül a föld és villámok cikáznak az égbolton - egy ősi, elszánt utolsó emberi vállalkozással a lehetetlent is megpróbálva -, segítsük életre önmagunkból az eltemetett hitet. Ennek a hitnek léleklángját alázatos áhítattal, reménykedő bizalommal vigyük el a történelmi húsvétban diadalmasan fellángolt örökélet tüzéhez, s ott a fénylő, világító és eligazító ereje megújul.

Mi unitáriusok úgy tudjuk, hogy ez a teljesen soha el nem pusztítható Hit Isten ajándéka, s ezért ragaszkodunk ahhoz. Ennek megújuló ereje és lendülete alakította történelmünk ragyogó napjait, ez adott nekünk őszinte, tiszta lelkű, áldozatos életű férfiakat és nőket, s táplálta szüntelen intézményeinken át a magyar unitárius szellem társadalmat formáló igaz valóságát. Ezt a hitet sok emberi kebelben, a nép szívében, itt a Kárpátok ölében táplálta Isten szüntelen, hogy a húsvéti emlékek áldásával rendületlenül és bizakodva várjuk Istenországát eljöveteletét.

F. J.

TANULMÁNYOK

Dr. VARGA BÉLA

AZ UNITÁRIUS VALLÁS

Az unitárius vallás a reformációnak közvetlen leszármazottja, a 16. század vallásos fejlődésének logikus és természetes következménye. A reformáció a kereszténység hitigazságait és tartalmát a Biblia alapján vette vizsgálat alá, s a Bibliának, mint eredeti forrásnak fontosságát és tekintélyét hangsúlyozva, munkáját erre alapította. A reformációnak a vallás területén végrehajtott minden alkotása, s így természetesen az unitárius vallás is, a Biblián alapszik. Dávid Ferenc, az unitárius vallás megalapítója (1510 - 1579) a 16. század szellemében, tisztán a Bibliára támaszkodva, bizonyítja hitének igazságait éppen úgy, mint a többi reformátorok.

Az unitárius vallás keletkezése tehát, mint a többi protestáns testvéreié, megalapítójának a Biblia tanulmányozása révén nyert hitbeli, illetve teológiai meggyőződésére vezethető vissza. Ezt azért hangsúlyozzuk, mert némelyek szerint az unitárius vallás a 16. század humanisztikus mozgalmában leli gyökereit. Kétségtelen, hogy a humanizmus és a reformáció között vannak kapcsolatok, és az előbbi hatással volt az utóbbira, illetve az egyik mozgatója volt a másiknak. Ugyanez áll fenn az unitárius vallásra is, de nagyobb mértékben, mint a hitújítás folyamán kialakult más protestáns felekezetekre.

Az unitárius vallás hosszas teológiai viták eredménye, mint a többi. Dávid Ferenc gondolatvilágában nem egyszerre született meg, hanem az évtizedek nehéz és küzdelmes szellemi csatái alatt a szentírás állandó tanulmányozása a más rokon ellentétes gondolkodású, részben külföldi, részben belföldi tudósokkal való érintkezés közben. Csak lassan alakult ki benne a tisztán teológiai elgondolás, melynek következményeit ő még talán át sem pillanthatta a maguk teljességükben, részleteiben való kifejtését pedig elvégezni nem volt ideje. Ennek a teológiai álláspontnak alapvető gondolata az, hogy Jézus ember volt, és ennek következtében az Isten egyetlen egy. Dávid Ferenc egy posthumus, Pokoly József által azonban hitelesen tőle származónak elismert műve (*Defensio Francisci Davidis in negatio de non invocando Jesu Christo in precibus, 1582*) záró fejezetében, amely a "De dualitate" címet viseli, a következő szavak olvashatók: "A Krisztusban való hit nem egyéb, mint a hit az Atyának a Fiu

* "Értekezés a kettős istenségről" címen Márkos Albert fordításában 1904-ben jelent meg magyar nyelven Kolozsvárt.